

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה
2 אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיָּא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל
3 מִמִּצְרַיִם¹, וּפִירֵשׁ רַש"י² מַה שְּׁמוּעָה שָׁמַע [יתרו] וּבָא -
4 קָרִיעַת יַם סוּף [ומלחמת עמלק] כו'.

5 וְצָרִיף לְהַבִּין, מַה עֲנִין קָרִיעַת
6 יַם סוּף לְכָאן.

7 גַּם צָרִיף לְהַבִּין, דְּהָרִי פִּרְשָׁה
8 זֶה מְדַבֵּר בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל יְתֵרוֹ,
9 שֶׁיֵּצֵא מֵאֶרֶץ מוֹלְדָתוֹ אֶל
10 הַמִּדְבָּר לְשִׁמוּעַ דְּבָרֵי תוֹרָה,
11 וְאִם כֵּן לָמָּה נִזְכָּר כָּאן שֶׁהוּא
12 כֹּהֵן מִדְיָן, הֵינּוּ שֶׁהִיא כּוֹמֵר
13 לְעִבּוּדָה זָרָה.

14 וְיֵתֵר עַל כֵּן, עַל פִּי מַה
15 שֶׁכְּתוּב אַחֵר כֹּף "חֹתֵן מֹשֶׁה"
16 מְשַׁמֵּעַ שְׁמַעְלָתוֹ הֵיטָה גְדוּלָּה
17 מִשָּׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, שֶׁהָרִי
18 "חַיִּיב אָדָם בְּכָבוֹד חֹתְנֵנו"³ -
19 וְאִם-כֵּן הָרִי שֶׁכְּבוֹד זֶה שִׁמְשָׁה כְּבִיכּוֹל
20 חַיִּיב לְכַבֵּד אֶת יְתֵרוֹ מוֹרֶה עַל מַעֲלָה
21 מְסוּיֶמֶת שִׁישׁ לִיתְרוֹ גַּם בִּיחָס לְמֹשֶׁה
22 כְּבִיכּוֹל הַמוֹדַגֶּשֶׁת בַּפֶּסֶק זֶה, וּבִפְרָט

23 לְפִי פִירוּשׁ רַש"י⁴ שֶׁ"כְּבוֹד
24 גְּדוֹל נִתְפַּכֵּד יְתֵרוֹ בְּאוֹתָהּ
25 שְׁעָה, כִּינּוֹן שֶׁיֵּצֵא מֹשֶׁה יֵצֵא
26 אַהֲרֹן נָדָב וְאַבְיָהוּא, וְיָמִי הוּא
27 שֶׁרָאָה אֶת אֱלֹהֵי יוֹצֵאִין וְלֹא
28 יֵצֵא", שֶׁמֶכַל זֶה מוֹכֵנֶת
29 מַעֲלָתוֹ שֶׁל יְתֵרוֹ, וְאִם כֵּן
30 דוֹרֵשׁ בִּיאור בִּיטוּר לָמָּה נִזְכָּר
31 כָּאן שֶׁהוּא "כֹּהֵן מִדְיָן",
32 שֶׁהִיא כּוֹמֵר לְעִבּוּדָה זָרָה.

33 גַּם יְדוּעַ הַדִּיּוּק בָּזֶה (בְּדַבְּרוֹ
34 הַמִּתְחִיל זֶה, לְכָבוֹד קְדוּשָׁת
35 אֲדָמוֹר (מִהוֹרֵשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ
36 עֲדֵן בְּהַמְשָׁךְ תַּעֲר"ב⁵), מַהוּ
37 שֶׁכְּתוּב "אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה

ביאור בדרך אפשר

38 אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיָּא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל
39 מִמִּצְרַיִם", לָמָּה מְחַלֵּק זֶה בְּשָׁנֵי עֲנִינִים: (א) אֲשֶׁר כָּל עָשָׂה אֱלֹקִים
40 לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, (ב) כִּי הוֹצִיָּא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, שֶׁהָרִי מַה
41 שֶׁעָשָׂה לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל זֶהוּ שֶׁהוֹצִיָּאָם מִמִּצְרַיִם, וּמִמָּה
42 שֶׁמְחַלֵּקֵם מְשַׁמֵּעַ שֶׁהֵם שְׁנֵי
43 עֲנִינִים.

44 וְעוֹד מְדִיִּיק שֵׁם כ"ק אֲדָמוֹר
45 מוֹהַרש"ב עַל פִּי פִירוּשׁ רַש"י
46 שֶׁפִּירֵשׁ (בְּנִזְכָּר לְעִיל)
47 שֶׁ"וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ" הֵינּוּ
48 שֶׁקָּרִיעַת יַם סוּף שָׁמַע, וְאִם
49 כֵּן גַּם וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ הוּא עֲנִין
50 בְּפָנֵי עַצְמוֹ וְהָרִי יֵשׁ כָּאן
51 שְׁלֹשָׁה עֲנִינִים, (א) וַיִּשְׁמַע
52 יְתֵרוֹ (קָרִיעַת יַם-סוּף), (ב) וְאֵת כָּל
53 אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל
54 עַמּוֹ כו', (ג) וְכִי הוֹצִיָּא ה' אֶת
55 יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם כו', וְצָרִיף
56 לְהַבִּין מַהוּ תוֹכֵן שְׁלֹשָׁה
57 עֲנִינִים אֵלּוּ.

58 גַּם מִבִּיא אֲדָמוֹר מוֹהַרש"ב שֵׁם
59 מַה שֶׁכְּתוּב בְּזֵהָר (פְּרָשְׁתָּנוּ)⁶

בס"ד. ש"פ יתרו, ח"י שבט, ה'תשמ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל
2 אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל
3 עַמּוֹ כִּי הוֹצִיָּא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וּפִירֵשׁ
4 רַש"י² מַה שְּׁמוּעָה שָׁמַע וּבָא קָרִיעַת יַם סוּף כו'.
5 וְצָרִיף לְהַבִּין, מַה עֲנִין קָרִיעַת יַם סוּף לְכָאן. גַּם
6 צָרִיף לְהַבִּין, דְּהָרִי פִּרְשָׁה זֶה מְדַבֵּר בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל
7 יְתֵרוֹ, שֶׁיֵּצֵא מֵאֶרֶץ מוֹלְדָתוֹ אֶל הַמִּדְבָּר לְשִׁמוּעַ
8 דְּבָרֵי תוֹרָה, וְאִם כֵּן לָמָּה נִזְכָּר כָּאן שֶׁהוּא כֹהֵן
9 מִדְיָן הֵינּוּ שֶׁהִיא כּוֹמֵר לְעִבּוּדָה זָרָה. וְיֵתֵר עַל
10 כֵּן, עַל פִּי מַה שֶׁכְּתוּב אַחֵר כֹּף חֹתֵן מֹשֶׁה

11 מְשַׁמֵּעַ שְׁמַעְלָתוֹ הֵיטָה גְדוּלָּה מִשָּׁל רַבֵּינוּ, שֶׁהָרִי חַיִּיב אָדָם בְּכָבוֹד
12 חֹתְנֵנו³, וּבִפְרָט לְפִי פִירוּשׁ רַש"י⁴ שֶׁכְּבוֹד גְּדוֹל נִתְפַּכֵּד יְתֵרוֹ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה,
13 כִּינּוֹן שֶׁיֵּצֵא מֹשֶׁה יֵצֵא אַהֲרֹן נָדָב וְאַבְיָהוּא, וְיָמִי הוּא שֶׁרָאָה אֶת אֱלֹהֵי יוֹצֵאִין
14 וְלֹא יֵצֵא, שֶׁמֶכַל זֶה מוֹכֵנֶת מַעֲלָתוֹ שֶׁל יְתֵרוֹ, וְאִם כֵּן דוֹרֵשׁ בִּיאור בִּיטוּר לָמָּה
15 נִזְכָּר כָּאן שֶׁהוּא כֹהֵן מִדְיָן, שֶׁהִיא כּוֹמֵר לְעִבּוּדָה זָרָה. גַּם יְדוּעַ הַדִּיּוּק בָּזֶה
16 (בְּדַבְּרוֹ הַמִּתְחִיל זֶה לְכָבוֹד קְדוּשָׁת אֲדָמוֹר (מִהוֹרֵשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ עֲדֵן בְּהַמְשָׁךְ
17 תַּעֲר"ב⁵), מַהוּ שֶׁכְּתוּב אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי
18 הוֹצִיָּא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, לָמָּה מְחַלֵּק זֶה בְּשָׁנֵי עֲנִינִים, שֶׁהָרִי מַה שֶׁעָשָׂה
19 לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל זֶהוּ שֶׁהוֹצִיָּאָם מִמִּצְרַיִם, וּמִמָּה שֶׁמְחַלֵּקֵם מְשַׁמֵּעַ שֶׁהֵם שְׁנֵי
20 עֲנִינִים. וְרַש"י פִּירֵשׁ (בְּנִזְכָּר לְעִיל) שֶׁוַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ הֵינּוּ שֶׁקָּרִיעַת יַם סוּף
21 שָׁמַע, וְאִם כֵּן גַּם וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ הוּא עֲנִין בְּפָנֵי עַצְמוֹ וְהָרִי יֵשׁ כָּאן שְׁלֹשָׁה
22 עֲנִינִים, וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ, וְאֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה כו', וְכִי הוֹצִיָּא ה' כו', וְצָרִיף לְהַבִּין
23 מַהוּ תוֹכֵן שְׁלֹשָׁה עֲנִינִים אֵלּוּ. גַּם מִבִּיא שֵׁם מַה שֶׁכְּתוּב בְּזֵהָר (פְּרָשְׁתָּנוּ)⁶

(1) פרשתנו יח, א. (2) ממכילתא עה"פ. זבחים קטז, א. (3) מכילתא פרשתנו יח, ז. ובכ"מ. (4) פרשתנו שם. (5) ח"ב ע' תתנא [ח"ד ע' א'קנא] ואילך. וראה גם בכל הבא לקמן - אוה"ת פרשתנו ע' תשיט ואילך. (6) סז, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דַּמְתָּן תּוֹרָה הָיָה עַל יְדֵי הוֹדָעַת יִתְרוֹ דְּוָקָא, דְּכֹאֲשֶׁר אָמַר
2 יִתְרוֹ⁷ "עַתָּה יִדְעַתִּי כִּי גָדוֹל ה' מְכַל הָאֱלֹהִים" – "כִּדִּין
3 אֶסְתַּלַּק וְאֶתִּיקֶר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּיקְרִיָּה עֵילָא וְתַתָּא
4 וּלְבַתֵּר יְהִיב אוֹרִייתָא (=אז התגלה והתכבד הקב"ה בכבודו, מעלה

42 שהרי לא היה מושג של 'זמן' קודם הבריאה, אלא לדרגות ומעלות רוחניות,
43 וכמבואר באריכות בחסידות. ובכל זאת, עצם השימוש במונח 'אלפיים שנה'
44 המורה על משך מסוים ומוגבל, מוכיח שעל אף הפלאת עניין התורה מעניין
45 העולם, יש איזה ערך ביניהם).

5 ומטה, ואחר כך נתן את התורה),
6 וּמְדִיִּיק בְּזָה, דְּזָה תְּמוּנָה לְמָה
7 בְּהוֹדָעַת יִתְרוֹ דְּוָקָא נִגְרַם כּוּזָה
8 קִידוּשׁ ה' שְׂבוּזָה הָיָה תְּלוּי עֲנִין
9 מִתֵּן תּוֹרָה "וְכִי מִשָּׁה וּשְׁשִׁים רַבּוּא
10 יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ כְּדֹאֵי לִיתֵּן לָהֶם תּוֹרָה,
11 עַד שֶׁהוֹדָה יִתְרוֹ דּוּקָא?".

1 דַּמְתָּן תּוֹרָה הָיָה עַל יְדֵי הוֹדָעַת יִתְרוֹ דְּוָקָא,
2 דְּכֹאֲשֶׁר אָמַר יִתְרוֹ⁷ עַתָּה יִדְעַתִּי כִּי גָדוֹל ה' מְכַל
3 הָאֱלֹהִים כִּדִּין אֶסְתַּלַּק וְאֶתִּיקֶר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ
4 הוּא בִּיקְרִיָּה עֵילָא וְתַתָּא וּלְבַתֵּר יְהִיב אוֹרִייתָא,
5 וּמְדִיִּיק בְּזָה, דְּזָה תְּמוּנָה לְמָה בְּהוֹדָעַת יִתְרוֹ
6 דְּוָקָא הָיָה תְּלוּי עֲנִין מִתֵּן תּוֹרָה.

46 וְעוֹד זֹאת, דְּנוֹסָף עַל מָה
47 שְׁגַם מְקוּדָם (לִפְנֵי בְּרִיאַת
48 הָעוֹלָם) הָיְתָה הַתּוֹרָה שְׂיִיכָת
49 לְעוֹלָם פְּנוּזָר לְעֵיל, אֲלֵא עוֹד
50 זֹאת, שְׁאַחַר כֵּן הָיָה גַם
51 לִימּוּד הַתּוֹרָה בְּפוּעֵל, גַם
52 לִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה. וְכִדְאִיתָא
53 בְּפִרְקֵי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר⁹ שְׁעָנִין
54 לִימּוּד הַתּוֹרָה (סוּד הָעִיבוּר)
55 כְּכֹר הָיָה אֲצֵל אָדָם הָרִאשׁוֹן,
56 וְהוּא מְסַר עֲנִין זֶה לְדוֹרוֹת
57 שְׁלֹאֲחֵרֵי (כְּמִבּוּאָר בְּפִרְקֵי דְּרַבִּי
58 אֱלִיעֶזֶר שֵׁם, סוּר הַשְׁתַּלְשּׁלוֹת סוּד
59 הָעִיבוּר מֵאִדָּה לַחֲנוּךְ, נַח, שֵׁם וְאַבְרָהָם
60 וְכו').

12 וְלִהְבִּין כָּל זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים
13 תַּחֲלָה בִּיאור הַחִידוּשׁ
14 שְׁבִמְתָּן תּוֹרָה, שְׁבִשְׁבִיל זֶה
15 הָיָה צְרִיךְ לְהִיּוֹת קוּדָם לֵה
16 עֲנִין הוֹדָעַת יִתְרוֹ.
17 דְּלִכְאוּרָה צְרִיךְ לְהִבִּין, מִהוּ הַחִידוּשׁ
18 בְּמִתְּנֵי-תּוֹרָה, הִרִי עֲנִין הַתּוֹרָה כְּכֹר
19 הָיָה בְּעוֹלָם לִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה.
20 וְכִפִּי שְׁנֵרָאָה עֲכָשִׁיו, עַד כִּמָּה שְׁעָנִין
21 הַתּוֹרָה לֹא הִתְחַדֵּשׁ בְּעוֹלָם בְּמִתְּנֵי
22 תּוֹרָה:

7 וְלִהְבִּין כָּל זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים
8 תַּחֲלָה בִּיאור הַחִידוּשׁ
9 הָיָה צְרִיךְ לְהִיּוֹת קוּדָם עֲנִין הוֹדָעַת יִתְרוֹ.
10 דְּלִכְאוּרָה עֲנִין הַתּוֹרָה כְּכֹר הָיָה בְּעוֹלָם לִפְנֵי
11 מִתֵּן תּוֹרָה. כִּי בְּעֵצָם הַתּוֹרָה יֵשׁ לֵה קָשֶׁר
12 וְשְׂיִיכוֹת אֶל הָעוֹלָם, כְּמֵאִמֶּר⁸ אֲלִפִּיִים שְׁנָה
13 קִדְמָה תּוֹרָה לְעוֹלָם, דְּמִזָּה גּוּפָא שְׁאוּמְרִים
14 שֶׁהַתּוֹרָה קִדְמָה לְעוֹלָם, מוֹכַח שְׂיֵשׁ לֵה עֲרֹךְ
15 וְשְׂיִיכוֹת אֶל הָעוֹלָם, וּבְפִרְט שְׁלִשׁוֹן חֲזו"ל הוּא
16 אֲלִפִּיִים שְׁנָה כו', הֵינֵנו שֶׁהַקְדִּימָה הִיא בְּמִשְׁפָּה
17 זְמַן מְסוּיִים, שְׁנָה מוֹרָה עוֹד יוֹתֵר שְׂיֵשׁ לֵה עֲרֹךְ
18 וְשְׂיִיכוֹת אֶל הָעוֹלָם. וְעוֹד זֹאת, דְּנוֹסָף עַל מָה
19 שְׁגַם מְקוּדָם (לִפְנֵי בְּרִיאַת הָעוֹלָם) הָיְתָה הַתּוֹרָה
20 שְׂיִיכָת לְעוֹלָם פְּנוּזָר לְעֵיל, אֲלֵא עוֹד זֹאת,
21 שְׁאַחַר כֵּן הָיָה גַם לִימּוּד הַתּוֹרָה בְּפוּעֵל, גַם
22 לִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה. וְכִדְאִיתָא בְּפִרְקֵי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר⁹
23 שְׁעָנִין לִימּוּד הַתּוֹרָה (סוּד הָעִיבוּר) כְּכֹר הָיָה
24 אֲצֵל אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְהוּא מְסַר עֲנִין זֶה לְדוֹרוֹת
25 שְׁלֹאֲחֵרֵי. וּבְפִרְטִיּוֹת הָיָה עֲנִין לִימּוּד הַתּוֹרָה
26 בְּעַם יִשְׂרָאֵל, וְכִדְאִיתָא בְּגִמְרָא¹⁰ (נוֹסָף עַל

61 וּבְפִרְטִיּוֹת הָיָה עֲנִין לִימּוּד
62 הַתּוֹרָה בְּעַם יִשְׂרָאֵל,
63 וְכִדְאִיתָא בְּגִמְרָא¹⁰ (נוֹסָף עַל
64 הַמְּבֹאֵר בְּפִרְקֵי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר
65 שֵׁם, אִוּדוֹת הַשְׁתַּלְשּׁלוֹת סוּד הָעִיבוּר)
66 שְׂ"אֲבָרָהֶם זָקֵן וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה
67 וְיִצְחָק זָקֵן וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה כו',
68 יַעֲקֹב זָקֵן וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה כו',
69 וּמֵעוֹלָם לֹא פִרְשָׁה יִשִּׁיבָה
70 מֵאַבּוֹתֵינוּ אֲפִילוּ בְּמִצְרַיִם
71 כו" – הֵינֵנו שְׁהִיו עוֹסְקִים בְּתוֹרָה
72 בְּאוֹפֵן שֶׁל 'יִשִּׁיבָה'.
73 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הָיָה עֲנִין לִימּוּד
74 הַתּוֹרָה אֲצֵל עַמָּרָם (שְׁהָרִי
75 נִצְטָוָה בְּמִצְרַיִם מִצְוֹת
76 יִתְרוֹת¹¹), וְכֵן הָיָה עֲנִין

23 כִּי לְכָל לְרֹאשׁ בְּעֵצָם הַתּוֹרָה יֵשׁ
24 לֵה קָשֶׁר וְשְׂיִיכוֹת אֶל הָעוֹלָם,
25 כְּמֵאִמֶּר חֲזו"ל⁸ "אֲלִפִּיִים שְׁנָה
26 קִדְמָה תּוֹרָה לְעוֹלָם", דְּמִזָּה
27 גּוּפָא שְׁאוּמְרִים שֶׁהַתּוֹרָה
28 "קִדְמָה לְעוֹלָם", מוֹכַח שְׂיֵשׁ
29 לֵה עֲרֹךְ וְשְׂיִיכוֹת אֶל הָעוֹלָם,
30 אֲלֵא שְׁהִיא קִדְמָה אֵלָיו (בְּמַעֲלָה
31 וּבִדְרָגָה וְכו'), וְעִדִּין זֶה שְׂיִיכוֹת.
32 וּבְפִרְט שְׁלִשׁוֹן חֲזו"ל הוּא
33 "אֲלִפִּיִים שְׁנָה כו'", הֵינֵנו
34 שֶׁהַקְדִּימָה הִיא בְּמִשְׁפָּה זְמַן
35 מְסוּיִים וּמוּגֵדֵר בְּמִסְפָּר אֲלִפִּיִים,
36 שְׁנָה מוֹרָה עוֹד יוֹתֵר שְׂיֵשׁ לֵה
37 עֲרֹךְ וְשְׂיִיכוֹת אֶל הָעוֹלָם, כִּי
38 כְּבִיכּוֹל יֵשׁ 'קוּ מִידָה' מְסוּיִים שְׁעַל פִּיו
39 אֶפְשָׁר לֵאמֹר אֵת הַהִפְלָאָה שֶׁל הַתּוֹרָה
40 מִהָעוֹלָם, (שְׁהָרִי כְּמוֹכֵן אֵין הַכוּוּנָה
41 ב'אלפיים שנה' לְמִידַת זְמַן כְּפִשּׁוּטָה,

27 הַמְּבֹאֵר בְּפִרְקֵי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֵׁם) שְׁאַבְרָהָם זָקֵן וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה וְיִצְחָק זָקֵן
28 וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה כו' יַעֲקֹב זָקֵן וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה כו', וּמֵעוֹלָם לֹא פִרְשָׁה יִשִּׁיבָה
29 מֵאַבּוֹתֵינוּ אֲפִילוּ בְּמִצְרַיִם כו', וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הָיָה עֲנִין לִימּוּד הַתּוֹרָה אֲצֵל עַמָּרָם
30 (שְׁהָרִי נִצְטָוָה בְּמִצְרַיִם מִצְוֹת יִתְרוֹת¹¹), וְכֵן הָיָה עֲנִין לִימּוּד הַתּוֹרָה אֲצֵל

(7 פרשתנו שם, יא. 8) ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד. וש"נ. 9) רפ"ח. וראה לקו"ש ח"כ ע' 14.
(10) יומא כח, ב. וש"נ. 11) רמב"ם הל' מלכים פ"ט סה"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לימוד התורה אצל משה רבינו, ולא רק בתור בנו של
2 עמרם, אלא גם בתור מנהיג ישראל, ועד שהלימוד שלו
3 לפני מתן תורה היה (לא רק שבועים שנה, אלא גם)
4 בבחינת "ואם בגבורות שמונים שנה" ¹² (שהרי בשעת
5 מתן תורה היה משה בן
6 שמונים שנה ¹³).

1 משה רבינו, ולא רק בתור בנו של עמרם, אלא
2 גם בתור מנהיג ישראל, ועד שהלימוד שלו
3 לפני מתן תורה היה (לא רק שבועים שנה, אלא
4 גם) בבחינת ואם בגבורות שמונים שנה ¹²
5 (שהרי בשעת מתן תורה היה משה בן שמונים
6 שנה ¹³) ואם בן דורש ביאור, מהו החידוש
7 שבמתן תורה, שבהקדמה אליו היה צריך להיות
8 ענין הודאת יתרו כו'.

9 אך הענין הוא, דהנה ידוע ¹⁴ שלפני מתן תורה
10 היתה הגזירה דעליונים לא ירדו לתחתונים
11 ותחתונים לא יעלו לעליונים, ובמתן תורה
12 נתבטלה הגזירה. וטעם הדבר, דלפני מתן תורה
13 היה רק ענין הגילויים שבתורה, כמו שכתוב ¹⁵
14 ותורה אור, והחידוש שבמתן תורה הוא
15 שנמשך העצם שלמעלה מענין הגילויים, בבחינת
16 ישת חשך סתרו ¹⁶, עד לעצמותו ומהותו יתברך.

17 וביאור הענין יובן על פי מה שנתבאר לעיל
18 במאמרים הקודמים ¹⁷, דתחלת כל
19 סדר השתלשלות היתה על ידי הצמצום, ועוד
20 זאת שגם האור שלפני הצמצום הנה בשבילו
21 היה צריך להיות גם בן ענין הצמצום, ועד שגם

32 שהרי כל ענין בתורה הוא גילוי אלוהי. (ב) בגלל שהתורה היא הדרך שבה
33 הקדוש-ברוך-הוא מתגלה, דרך התורה מגיעים לאלוקות ועד לעניני אלוקות
34 שלמעלה מהתגלות, שגם הם "נמצאים" בתורה.
35 וזהו החידוש המהותי שנתחדש במתן-תורה:

36 דלפני מתן תורה היה רק ענין הגילויים שבתורה, כמו
37 שכתוב ¹⁵ "ותורה אור" – שכל ענין של 'אור' והתגלות, מתגלה על
38 ידי התורה, וזה קיים בתורה באופן "טבעי" כביכול, שגם אדם הראשון
39 והאבות שעסקו בתורה ראו בה את הגילוי האלוהי, והחידוש שבמתן
40 תורה הוא שנמשך העצם שלמעלה מענין הגילויים,

41 בבחינת "ישת חשך סתרו" – שקאי על הקדוש-ברוך-הוא שהוא
42 למעלה מגילוי כלשהו ¹⁶, עד לעצמותו ומהותו יתברך שגם עצמותו
43 ומהותו יתברך שאינו בגדר העלם וגילוי, וזה הפירוש "חושך" – היינו ענין
44 שאינו בגדר התגלות – גם זה "נמשך", ונמצא בתורה.

45 וביאור הענין יובן על פי מה

46 שנתבאר לעיל במאמרים

47 הקודמים ¹⁷, בביאור ענין "אור"

48 איך-סוף למעלה מעלה עד אין קץ

49 דתחלת כל סדר

50 ההשתלשלות היתה על ידי

51 הצמצום, כמבואר בעץ חיים

52 ש"בתחילה היה אור-אין-סוף מלא כל

53 החלל הזה שנברא בו העולם" ואז "לא

54 היה מקום לעמידת העולמות", עד

55 שהקדוש-ברוך-הוא "סילק אורו הגדול

56 על הצד" עד שנוצר "חלל ומקום

57 פנוי", שבו נמשך אור ("קו") למציאות

58 העולמות. ועוד זאת נתבאר

59 במאמרים הקודמים שגם האור

60 שלפני הצמצום אותו "אור"

61 שהיה "ממלא כל מקום החלל" הנה

62 בשבילו היה צריך להיות גם

63 בן ענין הצמצום, כיון שגם אור

64 זה שיך לעולמות (כמוכח מכך שהוא

65 'סותר' להם, עד שבמציאותו לא היה

66 מקום לעמידת העולמות), ובכלל עצם

67 היותו אור וגילוי הרי זה דבר חדש

68 שלא היה קודם, וביחס למקורו

69 שמופשט מענין הגילויים הרי הגילוי

70 הוא ענין של צמצום. שהמקור שבו

71 היה רק בבחינת "כולת", הצטמצם

72 להתגלות באופן של גילוי אור, והרי שיש בחינה של צמצום עוד קודם

73 הצמצום.

74 יסוד הדברים הוא שהמונח 'צמצום' מתפרש בדרך כלל אצלנו כמיעוט או

75 העלם של אור, של גילוי קיים. למשל בכוחות הנפש, שכל הרב מצטמצם

76 וממעט את עצמו, ואולי אפילו "צמצום בדרך סילוק" שלגמרי מסתלק כדי

77 לייצר "שכל חדש" שיתאים לתלמיד. אבל כלפי האמת צמצום זה ענין רחב

78 בהרבה: כל מעבר שיש בו חידוש ב"הקטנת" ומיקוד הענין המקורי, הוא

79 צמצום. וכך המעבר מעצם הנפש המופשטת לחלוטין ל"אור השכל" הוא גם

80 צמצום. כי עצם הנפש היא הרבה יותר מאשר שכל, וכשהיא מתמקדת

(12) תהלים צ, י. (13) ראה וארא ז, ז. (14) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. (15) משלי ו, כג. (16) תהלים יח, יב. וראה
זח"ג רכה, א. ובכ"מ. (17) ד"ה באתי לגני דש"פ בשלח, י"א שבט; ד"ה ארבעה ראשי שנים דט"ו בשבט (תו"מ סה"מ
באתי לגני ח"ב ע' תקטז ואילך; ע' תקכא ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ב"שכל" היא מצטמצמת. וכך על זה הדרך בכל מעבר שהוא חידוש מוחלט.
 2 וזהו שנאמר כאן "שגם האור שלפני הצמצום בשבילו היה צריך להיות גם
 3 כן ענין הצמצום".
 4 ועד שגם הענין הכי ראשון מיד לאחרי עצמותו ומהותו
 5 יתברר כביכול (כמה ששייך
 6 לומר ענין זה – ביטוי כמו "ענין
 7 ראשון, לאחרי עצמותו", הם ביטויים
 8 שקשה להשתמש בהם לגבי
 9 העצמות) המשכתו היא גם
 10 פן על ידי צמצום, מאותה
 11 הסיבה, שכל "ענין" שהתגלה, עניינו
 12 הוא "אור" וגילוי ברמה מסוימת שלא
 13 היתה קודם, ואם כן זהו חידוש
 14 וצמצום ביחס לפשיטות ולהעדר
 15 הגילוי הקודם, ועל כן זהו סוג של
 16 צמצום.
 17 דהו מה שאמר רז"ל¹⁸
 18 "עד שלא נברא העולם היתה
 19 הוא ושמו בלבד" – ש"ושמו"
 20 הוא אותו גילוי ראשוני שעוד טרם
 21 הבריא, דגם כדי שיהיה ענין
 22 "הוא ושמו" בלבד צריך
 23 להיות ענין הצמצום.
 24 ולאור כל מה שנתבאר בענין הצמצום
 25 שקיים עד לשורש הכי עליון, נמצא
 26 ש"קודם הצמצום" פירושו נקודה של
 27 חושך. כי כל "גילוי אור" נובע
 28 מצמצום, וה"לפני הצמצום" שלו הוא
 29 נקודת היכולת שמוגדרת בכך שאין
 30 ענינה גילוי, חושך. ובזאת יובן החידוש של מתן-תורה: קודם מתן-תורה
 31 היתה התורה "גילוי אור" אלוקי ובמתן תורה נמשך למטה הענין
 32 שלפני הצמצום, עד לבחינת "ישת חשך סתרו".
 33 ויש לומר, דהו מה שאומרים¹⁹ "גולל אור מפני חשך
 34 וחשך מפני אור", דהפנונה הפנימית בזה היא לא רק
 35 פמבואר במקום אחר²⁰ הפירוש בזה ש"גולל אור" אין
 36 סוף שלפני הצמצום "מפני חשך" הצמצום, "וחשך"
 37 הצמצום "מפני אור" הקו – בחסידות מבואר בדרך כלל, פירוש
 38 ברכת "המעריב ערבים" שהוא תיאור של סדר ההשתלשלות. שבתחילה היה
 39 "אור" – היינו אור אין סוף שקודם הצמצום. והקב"ה "גולל" ומעביר את
 40 האור, בצמצום בדרך סילוק, כדי ליצור את "חושך" הצמצום. ואז הוא "גולל"

41 את "חושך" הצמצום כדי להמשיך את "אור" הקו שמחיה את העולמות. זהו
 42 הפירוש הרגיל, ועל פי המבואר כאן מתבאר פירוש נוסף ועמוק יותר:
 43 אלא יתר על פן, ד"גולל אור מפני חשך" היינו שהמשכת
 44 האור היא מבחינת החשך שלמעלה מאור, בחינת "ישת
 45 חשך סתרו".
 46 לכאורה הכוונה היא כזו: כשמביטים
 47 על "גולל אור" – על הצמצום הראשון
 48 – בהבנה הרגילה, משמע שגלילת
 49 האור היא לצורך יצירת "חושך", חלל
 50 ומקום פנוי לעמידת העולמות. והיינו
 51 שהאור הוא הענין הנעלה יותר, וצריך
 52 לפנות אותו כדי לאפשר מציאות
 53 נמוכה יותר של עולמות. אמנם, על פי
 54 המבואר כעת ששורש הצמצום מבטא
 55 את החושך הקדמון, את ה"למעלה
 56 מאור". וכל ירידה מצריכה צמצום
 57 נוסף, שמבטא את הפשיטות של
 58 הלמעלה מאור. ועד – כפי שנתבאר
 59 במאמרים הקודמים – שעולם הזה
 60 התחתון שהוא תכלית הצמצומים הוא
 61 המקום שבו מתבטא נקודת החושך
 62 העליונה ביותר, הפשיטות המוחלטת
 63 של עצמותו שאין בה גילויים.
 64 ועל פי זה הכוונה ב"גולל אור מפני
 65 חושך" היא – הקב"ה "גולל אור"
 66 שלפני הצמצום, "מפני חושך", בגלל
 67 שיש ענין נעלה יותר, "חושך"
 68 שלמעלה מאור, הנקודה שלמעלה
 69 מגילוי, "ישת חושך סתרו", שבא לידי
 70 המשכה וביטוי דוקא באמצעות הצמצום. ובכן, ה"מפני חושך" אינו לצורך
 71 יצירת חושך, אלא בגלל שיש חושך עליון יותר מהאור, והוא שמבטל את
 72 האור.
 73 וזהו עומק מה שנתבאר קודם בענין מתן-תורה. שעד מתן-תורה היה ענין
 74 גילוי אור, וע"י מתן-תורה נמשך ה"חושך", העצם, בחינת "ישת חושך סתרו".
 75 ועל פי הקדמה זו, שהחידוש דמתן תורה היתה גילוי בחינת
 76 "ישת חשך סתרו" – שהעצם שלמעלה מגילוי נמשך על ידי התורה,
 77 יובן גם מה שלפני מתן תורה היתה צריך להיות הודעת
 78 יתרו, ולא די במשה וששים רבוא ישראל.
 79 ולהבין זה יש להקדים עוד הקדמה: דהנה פתיב²¹, "וראיתי אני
 80 שיש יתרון לחכמה מן הסכלות פיתרון האור מן החשך",

(18 פדר"א רפ"ג. 19) ברכות ק"ש של ערבית (ברכות יא, ריש ע"ב). (20) ראה תו"ח תצוה תסד, ב [שיח, ג] ואילך. תולדות כ, ג-ד. שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ז. סה"מ תרע"ח ע' שעח. סה"ש תרצ"א ע' 260. שיחת אור לו' תשרי תשמ"ה ס"ג (התועדויות תשמ"ה ח"א ע' 105). ועוד. (21) קהלת ב, יג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּמִבּוֹאֵר הַפִּירוּשׁ בְּזֶה²², דִּיתְרוֹן הָאֹר הוּא מִן – במובן של
 2 "מתוך" – הַחֹשֶׁךְ דּוֹקָא הֵינּוּ עַל יְדֵי בִירוּר הַחֹשֶׁךְ, וְעַל דְּרָךְ
 3 זֶה הוּא "יתרון החכמה מן הסכלות" שהרי הכתוב מדמה אותם
 4 זה לזה, שֶׁמֶן הַסִּכְלוֹת דּוֹקָא נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן בְּהַחֲכָמָה.
 5 וּפִירוּשׁ²³ סִכְלוֹת כֵּאֵן אִי
 6 אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהוּא כִפְשׁוּטוֹ
 7 – טפשות והעדר החכמה, כִּי אִז
 8 מֵאִי קָא מִשְׁמַע לָן [מה החידוש]
 9 שֵׁישׁ יִתְרוֹן לַחֲכָמָה מִן
 10 הַסִּכְלוֹת, אֲלֵא הַפְּנוּנָה הִיא
 11 לַסִּכְלוֹת שֶׁבְּעֶרְךָ הַחֲכָמָה
 12 דְּקְדוּשָׁה, הֵינּוּ, עֲנִיין שְׁהוּא חֲכָמָה,
 13 אלא שבדרך חכמה דקדושה לסכלות
 14 ייחשב. וּכְמִבּוֹאֵר בְּהַמְשָׁךְ
 15 הַמֶּאֱמָר²³ (של הרבי הרש"ב),
 16 שֶׁ"סִכְלוֹת" הֵם חֲכָמוֹת
 17 חִיצוֹנוֹת, וְנִקְרְאוֹת "סִכְלוֹת"
 18 לְהִיט יָדוּעַ הַהִפְרָשׁ בֵּין
 19 חֲכָמָה דְּקְדוּשָׁה לַחֲכָמָה
 20 דְּקְלִיפָה, דְּחֲכָמָה דְּקְדוּשָׁה הוּא בִיטוּל, וְחֲכָמָה
 21 הוּא בִיטוּל, וְחֲכָמָה דְּקְלִיפָה
 22 הִיא תְּכֵלִית הַיִּשּׁוּת, דְּכִיּוֹן
 23 שֶׁחֲכָמָה דְּקְלִיפָה מְבִיאָה
 24 לַיִּשּׁוּת וְ"כָל גִּיא – גִּאוּתוֹת –
 25 שׁוּטָה"²⁴, לְפִיכָךְ נִקְרְאוֹת
 26 בְּשֵׁם סִכְלוֹת.
 27 אֲךָ עַל יְדֵי בִירוּר הַסִּכְלוֹת
 28 (הֵינּוּ הַחֲכָמָה דְּקְלִיפָה)
 29 נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן בְּחֲכָמָה דְּקְדוּשָׁה
 30 כּו'.
 31 וְזֶהוּ עֲנִין הוֹדָאָת יִתְרוֹ שְׁאֲמַר
 32 "עֲתָה יִדְעָתִי גו', כִּי גִדּוּל ה' מִכֹּל
 33 הָאֱלֹקִים", כִּי יִתְרוֹ עֲבַד אֶת כָּל
 34 הָעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁבְּעוֹלָם²⁵,
 35 שֶׁזֶהוּ עֲנִין חֲכָמָה דְּקְלִיפָה,
 36 וְעַל יְדֵי הוֹדָאָתוֹ נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן
 37 בְּחֲכָמָה דְּקְדוּשָׁה וּכְבֹּאֵר
 38 דְּקְדוּשָׁה.
 39 וּבְזֶה²⁶ אַחֵר שְׁתֵּי הַקְּדָמוֹת אלו: א)
 40 שְׁמַת־תּוֹרָה עֲנִינּוּ "יֵשֶׁת חוֹשֶׁךְ סִתְרוֹ",

41 שְׁבִתּוֹרָה יוֹמֶשֶׁךְ הַהֶעֱלֵם הַעֲצָמִי שֶׁלְמַעֲלָה מִגִּילּוֹי. ב) שְׁהוֹדָאָת יִתְרוֹ עֲנִינָה
 42 יִתְרוֹן הַחֲכָמָה מִן – מִתּוֹךְ – הַסִּכְלוֹת דְּחֲכָמָה דְּקְלִיפָה יֵשׁ לְבֹאֵר, מֵה
 43 שֶׁעַל יְדֵי הוֹדָאָת יִתְרוֹ דּוֹקָא הִזָּה הַגִּילּוֹי דְּמִתְּנָת תּוֹרָה,
 44 כִּי עֲנִין הַגִּילּוֹי דְּמִתְּנָת תּוֹרָה הִזָּה מְבַחֲשֵׁת "יֵשֶׁת חֹשֶׁךְ
 45 סִתְרוֹ", שֶׁזֶהוּ עֲנִין יִתְרוֹן
 46 הָאֹר, וְגִילּוֹי בְּחִינָה זֹו נַעֲשֶׂה
 47 דּוֹקָא עַל יְדֵי בִירוּר הַחֹשֶׁךְ.
 48 ביאור הדבר: כִּי שִׁתְבָּאָר תִּכְיָף יֵשׁ
 49 פִירוּשׁ עֲמוּק יוֹתֵר בִּ"יתרון האור מן
 50 הַחֹשֶׁךְ", עַל יִסּוּד הַמְּבֹאֵר לַעֲלִיל
 51 בִּ"גִּלּוֹל אֹר מִפְּנֵי חוֹשֶׁךְ" – שְׁהוֹר
 52 הוּא גִילּוֹי שֶׁל הַחֹשֶׁךְ, כְּלוֹמַר,
 53 שֶׁהַחֹשֶׁךְ הַעֲצָמִי, הַעֲלִיּוֹן, בֹּא לְיָדִי
 54 בִיטוּי כְּאוֹר. וְזֶהוּ הַעֲנִיין שֶׁל מִתְּנָת
 55 תּוֹרָה. שְׁהַתּוֹרָה הִיא "תּוֹרָה אֹר",
 56 עֲנִינָה הוּא גִילּוֹי. אלא שעד מִתְּנָת־תּוֹרָה
 57 הִיא בְּתוֹרָה אֵת עֲנִיין הַגִּילּוֹי הָאֱלֹקִי,
 58 וּבְמִתְּנָת־תּוֹרָה הַתְּחַדֵּשׁ שְׁדֶרֶךְ הַתּוֹרָה
 59 נִמְשָׁךְ גַּם הַ"חוֹשֶׁךְ", הַהֶעֱלֵם הַעֲצָמִי
 60 שֶׁלְמַעֲלָה מִגִּילּוֹי.
 61 וּנִמְצָא שֵׁישׁ ב' פִּירוּשִׁים בִּ"יתרון האור
 62 מִן הַחֹשֶׁךְ" – א) שֵׁישׁ יִתְרוֹן וּמַעֲלָה
 63 בְּאוֹר כִּשְׁהוּא בֹא מִבִּירוּר הַחֹשֶׁךְ. ב)
 64 שְׁהַמַּעֲלָה הִכִּי עֲלִינוּנָה בְּאוֹר, כִּשְׁהַחֹשֶׁךְ
 65 הַעֲלִיּוֹן נִמְשָׁךְ עַל יְדוֹ. וּב' פִּירוּשִׁים אֵלו
 66 תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה:
 67 דְּזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הֵיטֵר עֲמוּק בְּעֲנִין
 68 "יתרון האור מן החֹשֶׁךְ",
 69 דִּיתְרוֹן הָאֹר הוּא שְׁבֹא מִן
 70 הַחֹשֶׁךְ (שֶׁלְמַעֲלָה מֵאוֹר),
 71 בְּחִינָת "יֵשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ".
 72 וְהֵינּוּ – זֶה תְּלוּי בִּפִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן,
 73 דְּכֹאֲשֶׁר הָאֹר בֹּא מִן הַחֹשֶׁךְ
 74 כִּפְשׁוּטוֹ, שֶׁהַחֹשֶׁךְ נִהְפֵּךְ
 75 לְאוֹר, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה
 76 "יתרון בְּהָאוֹר", שֶׁהַמְשָׁכְתוֹ
 77 הִיא מִן הַחֹשֶׁךְ דְּבְּחִינָת "יֵשֶׁת
 78 חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ" – כִּי כֹךְ הִיא הַמִּידָה,
 79 שֶׁהִפִּיכָת הַחֹשֶׁךְ לְאוֹר, גּוֹרֵמַת לִכְךָ
 80 שְׁבֹאֹר יִמְשָׁךְ מִבְּחִינָת הַחֹשֶׁךְ הַעֲלִיּוֹן

(22) ראה ספר הערכים-חב"ד כרך ב ס"ע תקעה ואילך. וש"נ. (23) ראה המשך תער"ב שם ע' תתסא [א'קסג]. (24) ראה לקו"ת מסעי צא, ג. דרמ"צ קח, א. ובכ"מ. (25) ראה פרש"י ומכילתא פרשתנו יח, יא. (26) ראה גם לקוטי לוי"צ לזהר פרשתנו שם (ע' עד ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (כנראה כפי המבואר במאמרים הקודמים ש"כד אתכפיא ואתהפכא סטרא
2 אחרא אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא בכולהו עלמין", שהפיכת החושך
3 לאור פועלת המשכה נעלית ביותר. וכמבואר במאמרים הקודמים שעבור
4 נצחון המלחמה נותן המלך את האוצרות הכי יקרים, שהכוונה להעלים העצמי,
5 "אור אין סוף למעלה מעלה עד אין
6 קץ".
7 ולכן כדי להגיע להמשכה של מתך
8 תורה, שב"תורה אור" יומשך "ישת
9 חושך סתרו", הוצרך להיות הכנה של
10 "יתרון האור מן החושך" בפירוש של
11 אתהפכא – שיתרו, שעניינו סכלות
12 וחכמה־דקליפה, הודה והכיר
13 באלוקות, זה מה שפעל את המשכת
14 החושך העצמי ע"י התורה, יותר
15 מעבודת משה וששים ריבוא ישראל.
16 **ובזה יובן גם** המענה ליתר
17 השאלות שבתחילת המאמר, שבתחילת
18 המאמר הקשה על **מה שכתוב**
19 **דוקא פאן "כהן מדין חותן**
20 **משה כו"** – והרי רוצים כאן לדבר
21 בשבחו של יתרו (וכפי שמזכירים
22 "חותן משה" – שהוא למעלה ממשה),
23 ומדוע מזכירים כאן שהוא "כהן
24 מדין"?
25 והביאור: **כי גם בשני ענינים**
26 **אלו א)** "כהן מדין", **ב)** "חותן משה",
27 **נרמז הענין ד"יתרון האור מן**
28 **החשך והחכמה מן**
29 **הסכלות".**
30 **כי כהן מדין חותן משה**
31 **פירשו, שענין זה ד"כהן**
32 **מדין" דוקא, בחינת חכמה**
33 **דקליפה ובחינת ישות** – "יתרו
34 היה לעומת־זה דמשה, דמשה היה
35 בחינת חכמה דקדושה, וכתוב ביה
36 'ונחנו מה' – בבחינת ביטול בתכלית,
37 ויתרו היה חכמה דקליפה ולכן היה כהן מדין", **שהרי מדין הוא**
38 **מלשון מדון ומריבה**²⁷, **תכלית הישות**, "וכאשר הודה יתרו,
39 שזהו דחכמה דקליפה נתהפך לקדושה" **נהפך לתכלית העילוי,**
40 **שנעשה "חותן משה".**
41 **דחותן הוא מלשון חות דרגא** (רד מדרגתך – כמאמר חז"ל בפירוש

42 חבת 'חתן' שהוא "חות דרגא ונסיב איתתא" – רד מדרגתך ושא אשה)²⁸,
43 **"חותן משה" פירשו שיתרו פעל הענין דירידה (חות**
44 **דרגא) בענינו של משה, שעל ידי זה היה יכול להיות מתן**
45 **תורה, הירידה ד"עליונים ירדו למטה".** שכדי לפעול את
46 מתן־תורה, היה צריך לפעול במשה את
47 היכולת לרדת בתחתונים, **שהרי**
48 **משה הוא הממוצע**²⁹ **בין**
49 **ישראל לקודשא בריך הוא**
50 **או בין ישראל לתורה. אף**
51 **משה מצד עצמו ענינו הוא**
52 **למעלה מעלה, וכמו**
53 **שכתוב**³⁰ **"כי מן המים**
54 **משייתהו" – שרומז על שורשו של**
55 **משה ב"מים העליונים", שלמעלה**
56 **מהעולם, וכדי שמשה יהיה**
57 **בבחינת "חות דרגא" היה זה**
58 **על ידי יתרו.**
59 **וכדאיתא במדרש**³¹ **שעוד**
60 **בהיותו במדין ביטל את העבודה זרה (וזה נפעל על**
61 **ידי משה), דהיינו דכדי**
62 **שמשה יוכל לפעול אצל**
63 **יתרו היה צריך להיות במשה**
64 **בחינת "חות דרגא", ואחר**
65 **כך פעל זה במשה גם שיהיה**
66 **ממוצע במתן תורה,**
67 **וזהו מה ש"כהן מדין" נהפך**
68 **פאן להיות "חותן משה"**
69 **שזהו כ"יתרון האור מתוך**
70 **החשך וכיתרון החכמה מתוך**
71 **הסכלות".**
72 **ועכשיו תבואר גם השאלה הב'**
73 **מתחילת המאמר:**
74 **וזהו גם מה שפירש רש"י**
75 **"מה שמועה שמע ובא**
76 **קריעת ים סוף כו", והוקשה**
77 **מה השייכות בין קריעת ים־סוף לענין יתרו, ושעל פי דברי רש"י יש בכתוב**
78 **ג' ענינים א)** "וישמע יתרו" – קריעת ים־סוף. **ב)** "את כל אשר אלקים למשה
79 ולישראל עמו". **ג)** "כי הוציא ה' את ישראל ממצרים", וצריך להבין מה
80 ענינם של ג' בחינות אלו.
81 ומתחיל מביאור ענין קריעת ים־סוף:
82

(27 ראה סה"מ תרנ"ט ע' נה [ס"ע רכו ואילך]. וש"נ. 28) כ"ה בהמשך תער"ב שם. ובכ"מ. וראה יבמות סג, א. 29) ראה לקו"ש ח"ט ע' 10 ואילך. וש"נ. 30) שמות ב, י. וראה תו"א פרשתנו סט, א. ובכ"מ. 31) שמור"ר פ"א, לב. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הֵינְנוּ דְהוֹדָאֵת יִתְרוֹ בָּאָה עַל יְדֵי קְרִיעַת יַם סוּף – שְׁקִרְיַת
 2 ים־סוּף פִּעְלָה וְהִיתָה הַקְדָּמָה לְהוֹדָאֵת יִתְרוֹ. וְטַעַם הַדְּבָר: כִּי גַם עֲנִנָן
 3 קְרִיעַת יַם סוּף, תּוֹכְנֵנוּ הוּא כַּמְבוֹאֵר בַּחֲסִידוֹת קְרִיעַת וּבְקִיעַת כָּל
 4 הַצִּמְצוּמִים כו'³².
 5 וְנֶאֱפָה שִׁישׁ לְהַקְשׁוֹת עַל פִּי הַיָּדוּעַ
 6 שְׂבַחֲנִית "יַם סוּף" קֵאֵי עַל
 7 סְפִירַת הַמַּלְכוּת, סוּפָא דְכָל
 8 דְרָגִין – סוּף כָּל הַדְּרָגוֹת (דְּזִהוּ
 9 הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַשֵּׁם "יַם סוּף"
 10 לְשׁוֹן קֶץ וְסוּף)³³, וְאֵם כֵּן כִּיצַד
 11 אוֹמְרִים שְׁקִרְיַת ים־סוּף תּוֹכְנֵנוּ הוּא
 12 קְרִיעַת וּבְקִיעַת כָּל הַצִּמְצוּמִים, כּוֹלֵל
 13 הַצִּמְצוּמִים הָעֲלִיוֹנִים ש"לִפְנֵי
 14 הַצִּמְצוּם?²,
 15 מִכָּל מְקוֹם הָרִי יְדוּעַ מֵאֲמַר
 16 רַ"ל³⁴ שְׂבַחֲקִיעַת יַם סוּף
 17 נִבְקָעוּ כָּל הַמִּימוֹת שְׂבַחֲעוֹלָם,
 18 שְׂמִיזָה מוֹבֵן³⁵ גַּם בְּכָל־לֹת
 19 הַהֲשָׁתְלָשְׁלוֹת, שְׂאֵז נִבְקָעוּ
 20 כָּל הַצִּמְצוּמִים וְהַמְסָכִים
 21 וְהַפְּרָסָאוֹת, גַּם אֵלּוּ שְׂלִמְעָלָה
 22 מִן הַצִּמְצוּם, וְגַם לְמַעְלָה
 23 מִבְּחִינַת אוֹר אֵין סוּף לְמַעְלָה
 24 מַעְלָה עַד אֵין קֶץ.
 25 וְזֶה פִּעְלָה שְׂגַם יִתְרוֹ ש"שִׁמְעַ" ²⁶
 26 מִקְרִיעַת ים־סוּף – הֵינְנוּ שְׁקִרְיַת ים־
 27 סוּף פִּעְלָה אֲצִלּוֹ שְׂגַם חֻכְמָה
 28 דְּקִלְיָפָה שֶׁהוּא תְּכָלִית הַיִּשּׁוּת
 29 הַמַּעְלִים וּמַסְתִּיר כו', גַּם
 30 הוּא נִהְפֵּךְ לְאוֹר כו'.
 31 וְעֲנִין הַפְּרָטִים הַמְּנוּיִים כָּאֵן
 32 בְּשִׁמְיעַת יִתְרוֹ, "וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ
 33 אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה גּוֹ', כִּי
 34 הוֹצִיא גּוֹ' – הֵינְנוּ הַפְּרָטִים
 35 הַמְּבוֹאֲרִים אַחֲרֵי "וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ" – שֶׁהֵם
 36 "אֵת כָּל אֲשֶׁר אֱלֹקִים לָמַשָּׁה וְלִישְׂרָאֵל
 37 עֲמוֹ", וְכִי הוֹצִיא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, מִבְּאֵר אֲדָמוֹר מוֹהַר־ש"ב
 38 בְּהַמְאָמַר שֶׁם³⁶, דִּישׁ לֹמַר שֶׁהֵן אַרְבַּע הַמְּדִרְיָגוֹת דְּאוֹרוֹת
 39 וְכָלִים וְלִבּוּשִׁים וְהִיכָלוֹת – תּוֹכֵן הַמֵּאֲמַר שֶׁם עוֹסֵק בַּהֲרַחֲבָה גְּדוֹלָה
 40 בְּאַרְבַּע הַבְּחִינּוֹת הַלָּלוּ. וְזֶה תּוֹכֵן הַדְּבָרִים בְּקִיצוֹר: (א) אוֹרוֹת (כְּמוֹ אוֹר הַשְּׁכָל),
 41 מִתְּלַבְּשִׁים בְּאוֹפֵן פְּנִימִי (ב) כָּלִים – כְּמוֹ כְּלֵי הַמוֹחִין, הַמֵּתֵאֵמִים בְּאוֹפֵן

42 מוֹשֶׁלֶם לְאוֹרוֹת, וּמִבְטָאִים אוֹתָם, עַד שֶׁהָאוֹרוֹת מַחִיִּים אֶת הַכָּלִים. וְכְּמוֹ אוֹר
 43 הָרְאִיָּה וְכָלִי הָעֵין, שֶׁהָאֲחָדוֹת בִּינֵיהֶם מוֹחֲלֻטָּה. (ג) לְמַטָּה מִזֶּה: לְבוּשִׁים. כְּמוֹ
 44 לְבוּשֵׁי הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדִּיבּוּר לְשִׁכָּל. שְׂאִינִם 'חִיִּים' מִכּוּחַ הַשְּׁכָל, כְּמוֹ 'כָּלִי הַחֲכָמָה'
 45 שֶׁמֶשׁ חַי וְבָטָל לְגַמְרִי לְשִׁכָּל. הַלְבוּשִׁים הֵם מְלַבִּישִׁים אֶת הָאוֹרוֹת אֲבָל הֵם
 46 זֵרִים לָהֶם. (ד) הִיכָלוֹת – זֶה כְּבוֹד
 47 מִצִּיאוֹת נִפְרֶדֶת לְגַמְרִי עִם יִשּׁוּת
 48 עֲצֵמָאִית, כְּמוֹ הָעוֹלָמוֹת, שֶׁבְּתוֹכָם יֵשׁ
 49 חַיּוֹת שֶׁמְגִיעָה מֵהָאוֹרוֹת.
 50 וְשִׁלּוּשׁ הָעֲנִינִים: קְרִיעַת ים־סוּף,
 51 "אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל
 52 עֲמוֹ", "כִּי הוֹצִיא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל
 53 מִמִּצְרַיִם" מְכוּוֹנִים כְּנֶגֶד חֲלוּקָה זוֹ:
 54 דְּקִרְיַת יַם סוּף זֶהוּ בְּחִינַת
 55 הָאוֹר בְּעֵצָם שְׂלִמְעָלָה
 56 מִבְּחִינַת הַכָּלִים, שֶׁהִרִי כְּנ"ל
 57 "נִבְקָעוּ כָּל מִימוֹת שְׂבַחֲעוֹלָם" וְהַתְּגִלוֹ
 58 הָאוֹרוֹת בְּפִשְׁטוּתָם, "וְזֶהוּ 'וַיִּשְׁמַע
 59 יִתְרוֹ', "קְרִיעַת ים־סוּף שִׁמְעַ" – גִּילּוֹי
 60 בְּחִינַת הָאוֹר הָעֲצִמִי, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הָיָה
 61 הַהוֹדָאָה שְׁלוֹ".
 62 וְ"אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה
 63 וּלְיִשְׂרָאֵל עֲמוֹ" זֶהוּ עֲנִין
 64 הַתְּלַבְּשׁוֹת הָאוֹרוֹת בְּכָלִים כו'
 65 – כִּי שֵׁם "אֱלֹקִים" מוֹרֶה עַל עֲנִין
 66 הַכָּלִים, שֶׁעַל יְדֵי הַכָּלִים נִתְּגַלָּה הָאוֹר
 67 בְּבִחִינּוֹת "מֹשֶׁה" (חֲכָמָה דְּאֲצִילוֹת)
 68 וְ"יִשְׂרָאֵל" הַמּוֹשְׁרִשִׁים בְּאֲצִילוֹת.
 69 וְהֵינְנוּ, שֶׁהָאוֹרוֹת פּוֹעֲלִים כְּפִי שֶׁהֵם
 70 בְּכָלִים דְּאֲצִילוֹת (שֶׁשֵּׁם הוּא מְקוֹם
 71 הַכָּלִים הַמְּאֻחָדִים עִם הָאוֹרוֹת),
 72 וְזֶה שְׂנֵאָמַר "כִּי הוֹצִיא ה'
 73 אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם", זֶהוּ
 74 בְּחִינַת הַלְבוּשִׁים וְהִיכָלוֹת
 75 (מִבְּאֵר שֶׁם) – שֶׁמִּצְרַיִם מוֹרֶה
 76 עַל הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר, וְהוּא כְּפִי שֶׁהָאוֹרוֹת
 77 מִתְּעַלְמִים בְּלִבּוּשִׁים (בְּדוּקוֹת) וְיִתִּירָה
 78 מִזֶּה בְּהִיכָלוֹת – וּמִשֵּׁם "הוֹצִיא ה'" שֶׁנִּתְּגַלּוּ הָאוֹרוֹת כְּפִי שֶׁיִּצְאוּ מֵהָעֵלֶם
 79 בְּלִבּוּשִׁים וְהִיכָלוֹת דְּמִצְרַיִם, שֶׁזֶהוּ עֲנִין "יִתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחוּשׁךְ".
 80 וְזֶהוּ "וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כִּהֵן מִדֶּן חוֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה
 81 אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עֲמוֹ כִּי הוֹצִיא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל
 82 מִמִּצְרַיִם",

(32) ראה לקו"ת צו יד, ג. ובכ"מ. (33) ראה זח"ג רנה, א. קהלת יעקב ע' ים סוף. (34) פרש"י ומכילתא בשלח יד, כא.
 (35) ראה סידור עם דא"ח רסג, ג [שפה, א]. רפה, ג [תיח, א ואילך]. ובכ"מ. (36) המשך תעריב שם ע' תתסב [אקסד].

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דַּעַל יְדֵי הַגִּילוי דְּקָרִיעַת יָם סוּף שָׁאז נִבְקְעוּ כָּל
2 הַצְמָצוּמִים, וְהֵינּוּ בַחֲנִית הָאוֹרוֹת בַּפְּשִׁיטוֹת, עַד שֶׁזָּה נִמְשָׁף
3 בְּכָלִים (שִׁבְטִים לַגִּמְרִי לַהֲאוֹר וּמֵאוֹחָדִים עִמּוֹ) וּלְבוּשִׁים וְהִיכָלוֹת
4 (שִׁבְחָם מִתְּבַטֵּל הַהֶעֱלָם וְהַסֹּתֶר ד' מִצְרִים" ע"י גִּילוי הָאוֹר), עַל יְדֵי זֶה
5 נִהַפֵּף יִתְרוֹ שֶׁהָיָה בַּחֲנִית
6 "כִּהֵן מִדִּין" – חֲכָמָה דְּקָלִיפָה –
7 לְהִיּוֹת "חֹתֶן מֹשֶׁה" – מִי
8 שְׁגוֹרֵם לְבַחֲנִית מֹשֶׁה, שֶׁתְּהִיָּה בִּאֹפֶן
9 ד' חֲתָן, חֹת דִּגְאָ, יִרְדָּה וְהַשְׁפֵּלָה
10 לְצוּר מִתְּנִיחָה, פִּתְרוֹן הָאוֹר
11 מִן הַחֲשֵׁף כו',
12 וְזֶה פָּעַל אַחֵר כִּף אֶת הַגִּילוי
13 דְּמִתֵּן תּוֹרָה, שֶׁיְהִיָּה גִילוי
14 בַּחֲנִית יֵשֶׁת חֲשֵׁף סִתּוֹ –
15 שִׁבְתוֹרָה נִמְשָׁךְ ה' חוֹשֶׁךְ הַעֲלִיּוֹן, וְעַד
16 לְמִטָּה מִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה
17 הַתְּחַתּוֹן.
18 וְהִנֵּה הַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית³⁷,
19 וְעַד שֶׁיִּשְׁנֹנוּ עֲנִין מִתֵּן תּוֹרָה
20 בְּכָל יוֹם יוֹם³⁸, וְכִמְבוֹאָר
21 בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה³⁹ בְּמֵאֲמָר⁴⁰
- 22 רַ"ז⁴⁰ "מָה לְהֵלֵךְ בְּאֵימָה וּבִירָאָה וּבִרְתָּת וּבִזִּיעַ אִף כָּאן
23 כּו'", שֶׁזֶּהוּ מִשּׁוֹם שֶׁגַּם עֲכָשְׁיוּ יִשְׁנֹנוּ הַעֲנִין דְּמִתֵּן תּוֹרָה.
24 אֲלֹא שֶׁעֲכָשְׁיוּ עֲנִין זֶה הוּא בְּהֶעֱלָם, וְלִעֲתִיד לָבוֹא יִתְגַּלֶּה,
25 עַד שֶׁיְהִיָּה בְּגִלּוֹי בְּהִכְנָה וְהַשְׁגָּה, וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר⁴¹ "וְנִגְלָה
26 כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר יַחְדּוֹ
27 כִּי פִי ה' דִּבֶּר", בְּגִאוּלָּה
28 הָאֲמִיתִית וְהַשְׁלִימָה עַל יְדֵי
29 מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, וּמִתּוֹךְ שֶׁמִּתְּחָה
30 וְטוֹב לָכֵב.
31

(37) ראה תניא רפי"ז. ובכ"מ. (38) ראה לקו"ת תזריע כג, א. סוכות פא, ג. ועוד. (39) שה"ש מב, סע"א. וראה גם תו"א ויצא כב, ב. פרשתנו סז, ב. ובכ"מ. (40) ברכות כב, א. (41) ישעי' מ, ה.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום חמישי עמ' 1

- 1 לקנותה, אֲלֹא לְבַעֲלִי וְרוֹעֵז, כְּלוֹמֵר לֹאנָשִׁים חֲזָקִים וְאִלִּימִים,
2 מִשּׁוֹם שִׁבְקִינִית קֶרֶק רַבָּה הַמְרִיבָה, שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁמֹר שֶׁלֹּא יַעֲבֹרוּ
3 עֲלֶיהָ בַּחֲמוֹת וּפְסִידוֹת וְשֶׁלֹּא יִכְנסוּ לְתוֹכָהּ גִּבּוֹרִים וַיִּגְבּוּ אֶת
4 הַפִּירוֹת שֶׁבָּה וְשֶׁלֹּא יִקְוּמוּ עוֹרֵרִים עֲלֶיהָ וַיִּטְעֲנוּ שֶׁשִּׁלָּחָם הִיא,
5 שֶׁנֶּאֱמָר (שם) 'וְאִישׁ וְרוֹעֵז לוֹ הָאָרֶץ', כְּלוֹמֵר, אָדָם חֹזֵק בַּעַל זְרוּעַ, לוֹ
6 רְאוּיָה הָאָרֶץ לִקְנוֹתָהּ.
7 מֵאֲמָר שֶׁל רִישׁ לְקִישׁ בַּעֲנִין עֲבוּדַת הַקֶּרֶק: וְאֲמָר רִישׁ לְקִישׁ, מֵאִי
8 דְּכָתִיב (מִשְׁלִי יב יא) 'עוֹבֵד אֶתְמוֹ יִשְׁבַּע לָהֶם'. אִם עוֹשֶׂה אָדָם עֲצָמוֹ
9 בְּעֶבֶד לְאִדָּמָה, שְׁעוֹסֵק בָּהּ תַּמִּיד בַּחֲרִישָׁה וְהַשְׁקָאָה, בְּנִיכּוּשׁ
10 הָעֵשִׂבִים הָרַעִים, וּבַעֲדִידוֹר הַקֶּרֶק לְהַשְׁבִּיחָהּ, רַק בִּאֹפֶן זֶה יִשְׁבַּע
11 מִהֶלֶם הַנֶּעֱשָׂה מִהַתְּבוּאָה שֶׁתּוֹצִיא הַקֶּרֶק, וְאִם לֹא שֶׁאֵינוּ אֵלֹא
12 זוֹרַע וּמְנִיחַ אֶת הַקֶּרֶק, לֹא תַצְמַח הַתְּבוּאָה כְּרֹאוּי וְלֹא יִשְׁבַּע לָהֶם.
13 מֵאֲמָר נֹסֵף שֶׁל רִישׁ לְקִישׁ בַּעֲנִין אִיסוּרֵי בְּנֵי נֹחַ: וְאֲמָר רִישׁ לְקִישׁ,
14 עוֹבֵד בּוֹכְבִּים שֶׁשֶׁבֶת מִמֶּלֶכְתּוֹ יוֹם שִׁלָּם, חֵיִיב מִיתָה, מִשּׁוֹם
15 שֶׁהוּא בְּנֵי נֹחַ שֶׁלֹּא לִשְׁבוֹת מִמֶּלֶכְתָּם כָּלֵל, שֶׁנֶּאֱמָר לְאַחֵר
- 16 הַמְּבוּל (בְּרֵאשִׁית ח כב) 'וַיּוֹם וַלִּילָהּ לֹא יִשְׁבּוּתוּ, וְדוֹרָשִׁים, שִׁבְנֵי נֹחַ
17 נִצְטוּוּ שֶׁלֹּא לִשְׁבוֹת מִמֶּלֶכְתָּם בְּמִשְׁךְ יוֹם וְלִילָהּ. וְאֲמָר מֶר, וְאֲמָר
18 אֲחֵרָה שֶׁלָּחָן – כִּשְׁהוּאָהוּ בַתּוֹרָה, וְזוֹ הִיא מִיתָתָן – אִם יַעֲבֹרוּ עֲלֶיהָ
19 רְאוּיִים הֵם לְמִיתָה, וְכִיּוֹן שֶׁנֶּאֱמָרָה אֲזַהֲרָה שֶׁלֹּא יִשְׁבּוּתוּ, אִם עֲבָרוּ
20 וְשִׁבּוּתוֹ חֵיִיבִים מִיתָה. וְאֲמָר רַבִּינָא, לֹא רַק עַל שְׁבִיתָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת
21 שֶׁהוּא יוֹם שְׁבִיתָה לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן בִּשְׁבוּעַ שְׁשׁוֹבֵתִים בּוֹ
22 הַנּוֹצְרִים, חֵיִיבִים, אֵלֹא אֲפִילוֹ עַל שְׁבִיתָה לְשֵׁם מְנוּחָה בַּעֲלָמָא
23 כְּגוֹן בְּיוֹם שְׁנֵי בְּשַׁבָּת [בְּשַׁבּוּעַ] שֶׁאֵין בּוֹ שְׁבִיתָה כָּלֵל, כְּדִי שֶׁלֹּא
24 יִבְטְלוּ מִמֶּלֶכְתָּהּ.
25 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְלִיחֻשָּׁבָה – יֵשׁ לְמִנּוֹת אֲזַהֲרָה זֶה לְנִפְי שֶׁבַע מִצְוֹת
26 בְּנֵי נֹחַ, שֶׁמִּנָּאן לְעִיל (ו.ו.), וּמְדוּעַ לֹא מִנָּא. מִתְּרַצָּת הַגִּמְרָא: כִּי קָא
27 חֲשִׁיב שֵׁם הַתְּנָא רַק אֲזַהֲרוֹת ב' שֶׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה, מָה שֶׁנֶּאֱמָר עֲלֵיו
28 לְעִשׂוֹת, אֲבָל מִצְוָה שִׁישׁ בָּהּ 'קוֹם עֲשֵׂה' כִּמּוֹ 'לֹא יִשְׁבּוּתוּ' שֶׁהִיא
29 מִצְוָה ב'קוֹם עֲשֵׂה', לְעִשׂוֹת מִלֵּאכָה יוֹמָם וְלִילָהּ בְּלֹא לִשְׁבוֹת, לֹא
30 קָא חֲשִׁיב.